

Gniazdowanie hełmiatek *Netta rufina* na stawach rybnych koło Zatora

Hełmiatka w Polsce to gatunek skrajnie nieliczny i lokalnie lęgowy, a jej liczebność oceniona została ostatnio na 15–20 par (Tomiałojć & Stawarczyk 2003). Gnieździ się na kilku izolowanych stanowiskach, głównie w północno-wschodniej i południowo-zachodniej części kraju. Jej mała krajowa populacja podatna jest na czynniki losowe, stąd też umieszczona została w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt” (Jakubiec & Stawarczyk 2001). Z krajowych ostoj tego gatunku, tylko dwie można uznać za stałe. Należą do nich: stawy rybne Wielikąt koło Lubomii oraz rez. Łęczczak k. Raciborza (Cempulik 1985, Krotoski 1987, Stawarczyk 1991, Szlama & Majewski 1998, Szura 2001, Henel 2005, Komisja Faunistyczna 2005, 2006, 2007). Celem niniejszej pracy jest przedstawienie stanu zatorskiej populacji hełmiatki oraz omówienie wybranych aspektów ekologii rozrodu, charakterystyki biotopu lęgowego i niebezpieczeństw w warunkach intensywnie użytkowanych stawów rybnych w okolicach Zatora.

Badania prowadzono w latach 2002–2007 w miesiącach V–VIII, na terenie kompleksów stawowych: Spytkowice, Przeręb, Stawy Monowskie, Bugaj i Rudze koło Zatora (woj. małopolskie), przy okazji innych badań prowadzonych na tych obiektach. Łączna powierzchnia tych gospodarstw obejmuje 1525 ha (Wiehle 2002, Wiehle et al. 2002, Wilk 2002 msc, Ginter 2006 msc). Wybór kompleksów stawowych do skontrolowania oparto na podstawie corocznego rozpoznania poczynionego we wcześniejszych miesiącach poprzedzających sezon lęgowy. Dodatkowo kontrolami objęto inne kompleksy stawowe oraz zbiorniki wodne na obszarze Ziemi Oświęcimsko-Zatorskiej, ze szczególnym naciskiem na te obiekty, na których znajdowały się wyspy ziemne oraz kolonie mew (śmieszki *Larus ridibundus* oraz mewy białogłowej *L. cachinnans*). Monitoring par lęgowych oparto o coroczne liczenia samic wodzące pisklęta, stwierdzenia samotnych piskląt (podrzuczonych innym gatunkom kaczek) lub nietolne młode. Zrezygnowano natomiast ze stosowania metod (Borowiec et al. 1981, Ranoszek 1984, Gilbert et al. 1998), sprowadzających się do określenia liczebności terytorialnych lub zaniepokojonych par w odpowiednim czasie i biotopie, ze względu na ich nieadekwatność w przypadku gatunków skrajnie nielicznie lęgowych. Większość stanowisk kontrolowano min. 5 razy w sezonie. Wszystkie przedstawione w pracy lęgi zostały zaakceptowane przez Komisję Faunistyczną. Przy określaniu terminów zniesienia pierwszego jaja przyjęto, że wysiadywanie trwa 26–28 dni, jaja są znoszone w jednodniowych odstępach, a wysiadywanie rozpoczyna się po złożeniu ostatniego jaja (Bauer & Glutz v. Blotzheim 1969, Cramp & Simmons 1977). Przejęto także, że młode ptaki osiągają zdolność do lotu w 45.–50. dniu życia (Harrison & Castell 1998). Definicję lęgu pasożyta bądź gospodarza przyjęto za Stawarczykiem (1995). Wiek piskląt określono na podstawie ich wielkości, cech upierzenia oraz proporcji ciała przyjmując:

- A – do 7. dnia życia, wielkość tułowia 6–8 cm, tułów kulkowaty, dziób krótki i drobny;
- B – 8.–14. dzień życia, wielkości ciała 9–12 cm, ciało nadal kulkwate;
- C – 15.–21. dzień życia, wielkość tułowia 13–18 cm, dziób oraz głowa wydłużona, brak widocznych w skrzydłach pałek lotek;
- D – 22.–28. dzień życia, wielkości ciała 19–25 cm, tułów, dziób oraz głowa wyraźnie wydłużona, kontrast pomiędzy barwą policzka a wierzchem głowy stonowany, widoczne wyrastające pałki lotek, zaś na wierzchu tułowia pojedyncze pióra okrywowe oraz sterówki.

Nazwy zbiorowisk roślinnych przyjęto za Medwecką-Kornaś (1977), Kornasiem (1977) oraz Matuszkiewiczem (2007).

W latach 2002–2007 stwierdzono 15 lęgów hełmiatki zakończonych sukcesem (tab. 1). Ustalenie liczby par lęgowych jest problematyczne z racji pasożytnictwa lęgowego występującego u tego gatunku (Bauer et al. 2005). Przyjmując, że stwierdzenia samotnych piskląt podrzuconych innym gatunkom kaczek pochodziły od samic, które nie powtarzały lęgów w danym roku, to liczbę gniazdujących corocznie par zatorskiej populacji oceniono na 2–6 par. Stałym miejscem corocznego gniazdowania były stawy Bugaj (60% całej populacji), gdzie maksymalnie w roku 2007 stwierdzono 4 lęgi. Dwukrotnie gniazdowanie stwierdzono na sąsiednich kompleksach stawowych: Przeręb (2004–2005) oraz Spytkowice (2004, 2006), zaś tylko raz na Stawach Monowskich (2006).

Spośród wszystkich odnotowanych lęgów, 6 (40%) dotyczyło samotnych piskląt (średnia 2,2 pull.). Odnotowano dwa przypadki obecności pisklęcia hełmiatki w grupie rodzinnej czernicy *Aythya fuligula* (2006) oraz głowienki *A. ferina* (2007). W sumie 53% lęgów stanowiły lęgi podrzucone (pasożytnicze), przyjmując, że samotne pisklęta pochodzą z takich lęgów. W 5 przypadkach (33%) obserwowano samicę z własnymi pisklętami (lęgi czyste), a średnia liczba piskląt wyniosła 6,4. Trzykrotnie stwierdzono samice z pisklętami własnymi (gospodarzy) oraz pisklętami pasożytów. Dwukrotnie były to pisklęta głowienki, a raz czernicy (średnio 5 pull.). Analizując wszystkie lęgi (tab. 1), data złożenia pierwszego jaja (początek wysiadywania) przypadała na okres ok. 12.–13.06.

Wszystkie przypadki lęgów stwierdzano na terenie stawów intensywnie użytkowanych rybacko. Ogroblowana powierzchnia stawu, na którym stwierdzono lęg, wahała się w granicach 1,6–43 ha (średnia 19,6 ha). Obecność wysp ziemnych na stawach odnotowano tylko w 5 przypadkach. Jeden przypadek lęgu miał miejsce na stawie z kolonią śmieszki. Roślinność porastająca stawy, na których stwierdzono lęgi, reprezentowana była najczęściej przez zespół trzciny pospolitej (*Phragmitetum australis*) oraz pałki wąskolistnej (*Typhetum angustifoliae*), a także zespół grzybieńczyka wodnego (*Nymphoideum peltatae*). Obecność tego ostatniego zapewnia pisklętom bezpieczeństwo oraz dogodne warunki żerowiskowe w czasie wzrostu. Udział pozostałych zbiorowisk roślinnych był niższy. Stopień pokrycia lustra wody na poszczególnych stawach wahał się w granicach 5–40% dla szuwaru trzinowego i pałkowego oraz 30–60% dla grzybieńczyka wodnego. Generalnie, dominowały stawy o dość ubogiej roślinności wynurzonej z racji jej usuwania (chemicznego bądź mechanicznego) przez właścicieli gospodarstw rybackich. Ingerencja człowieka na stanowiskach lęgowych sprowadzała się do regularnego, w odstępach kilkudniowych, pływania łodzią (karmienie ryb paszą/zbożem) oraz codziennej obecności pracowników gospodarstw na groblach stawów. Od 15.08 do momentu zamarznięcia stawów organizowane były polowania na ptaki wodne, początkowo zbiorowe, zaś od października indywidualne

Obecnie w Polsce gniazduje 15–20 par hełmiatki i liczba ta od lat 1980. utrzymuje się na podobnym poziomie (Tomiałojć & Stawarczyk 2003). Na południu kraju hełmiatka najliczniej gniazduje na stawach w regionie Raciborza, gdzie w latach 2001–2004 stwierdzono 6–11 par, a populację uznano za stabilną (Henel 2005). W latach 2000–2005 nowym stanowiskiem były stawy w Górkach (woj. świętokrzyskie), gdzie odnotowano próby oraz lęgi 1–2 par (M. Jantarski i in., raporty Komisji Faunistycznej 2001–2005). Pierwszy lęg hełmiatek w dolinie górnej Wisły stwierdzono w roku 2004 na stawach Bugaj (Ginter 2006), zaś wiosną 2002 próbę lęgu odnotowano na stawach w Spytkowicach (Wiehle et al. 2002). Wcześniej, bo w latach 1985–1991, pojedyncze pary lub dorosłe ptaki w porze lęgowej widywano m.in. na stawach w Spytkowicach, jednak ich statusu jednoznacznie nie zdołano ustalić (Walasz & Mielczarek 1992). W Europie, na terenach poza jej południowym zasięgiem

Tabela 1. Lęgi hełmiatek *Netta rufina* na stawach rybnych koło Zatora w latach 2004–2005
Table 1. Broods of the Red-crested Pochard on the fishponds near Zator in 2004–2005. (1) – name of a fishpond complex

Nazwa kompleksu stawowego (1)	2004			2005	
	Bugaj	Spytkowice	Przeręb	Przeręb	Bugaj
Liczba samic z pull. lub pull. samotne bądź z innymi pull. obcego gatunku	1♀ z 7 pull.	2 pull.	4 pull.	1♀ z 3 pull.	1♀ z 9 pull.
Przybliżony wiek piskląt (w tygodniach)	1 tydzień	2 tydzień	3 tydzień	1 tydzień	>1 tydzień
Data stwierdzenia lęgu	24.06.2004	21.07.2004	5.08.2004	12.07.2005	19.06.2005
Ogroblowana powierzchnia stawu, na którym stwierdzono lęg	20 ha	17 ha	20 ha	17 ha	21,5 ha
Liczba ziemnych wysp na stawie, na którym stwierdzono lęg	3	1	1	Brak	Brak
Obecność kolonii (gatunek, liczebność w roku lęgu)	Brak	Brak	Brak	Brak	Brak
Roślinność wynurzona (rodzaj, procent pokrycia lustra wody)	Z.t. >5%, Ł.w-t. >5%	Z.t. 10%; G. 60%	Z.t.+Z.p. 25–30%	Z.t.+Z.p. 35–40%	G. 30–40%; Z.t. 20%
Bezpośrednie otoczenie zbiornika, na którym stwierdzono lęg	Nieużytki, stawy	Stawy	Stawy, łąki	Stawy, łąki	Stawy, łąki
Obserwator	M. Ginter	D. Wiehle	P. Malczyk	P. Malczyk	P. Malczyk

Skróty: Z.t. – zespół trzciny pospolitej *Phragmites australis*; Z.p. – zespół pałki wąskolistnej *Typhetum angustifoliae*; S.w. – strzałka wodna *Sagittaria sagittifolia* L.; G – zespół grzybieńczyka wodnego *Nymphoideum peltatae*; Ł.w-t. – lęg wierzbowo-topolowy *Salici-Populetum*; Rd. – rdest ziemnowodny *Polygonum amphibium* L.; S. – sit *Juncus* sp.

(Hiszpania, Francja, Rumunia, Turcja i Rosja), hełmiatka najliczniej gniazduje w Niemczech, gdzie jej liczebność wynosi obecnie 420–540 par (Bauer et al. 2005). W ostatnich latach wzrost liczebności hełmiatki zanotowano u naszych południowych sąsiadów. W Czechach jej liczebność wzrosła o 30% w stosunku do lat 1985–1989 i obecnie wynosi 200–250 par (Štastný et al. 2006). Dodatkim trendem charakteryzuje się także populacja słowacka, której liczebność obecnie waha się w granicach 10–30 par (Danko et al. 2002). Prawdopodobnie to właśnie ptaki z populacji czeskiej zasilają nowopowstającą populację zatorską.

Określenie jednoznacznego statusu hełmiatki w okresie lęgowym nastęrcza trudności. Powodem takiego stanu rzeczy jest powszechne pasożytnictwo lęgowe, dobrze opisane u wielu gatunków blaszkodziobych (m.in. Weller 1959, Joyner 1976, Sugden 1980, Talent et al. 1981, Amat 1985, Sorenson 1991, 1993, Stawarczyk 1995). W uproszczeniu, kon-

Tabela 1. Lęgi helmiatek *Netta rufina* na stawach rybnych koło Zatora w latach 2004–2005
Table 1. Broods of the Red-crested Pochard on the fishponds near Zator in 2004–2005. (1) – name of a fishpond complex

Nazwa kompleksu stawowego (1)	2006			2007
	Stawy Monowskie	Spytkowice	Bugaj	Bugaj
Liczba samic z pull. lub pull. samotne bądź z innymi pull. obcego gatunku	1♀ z 4 pull.	1 pull. (A) w grupie pull. <i>A. fuligula</i> 1 pull. (B)	4 pull. (A) 1♀ z 9 pull. (B) 1♀ z 2 pull. + 2 pull. <i>A. ferina</i> (C)	2 pull. (A) 1♀ z 4 pull. (B) + 1 pull. <i>Ay. fuligula</i> 2 pull. (C) 2 pull. (D) + 3 pull. <i>A. ferina</i>
Przybliżony wiek piskląt (w tygodniach)	2 tydzień	1,5 tygodnia (A) 1 tydzień (B)	2–3 tydzień (A) >1 tydzień (B, C)	2–3 tydzień (A) <3 tydzień (B) 1 tydzień (C) 2 tydzień (D)
Data stwierdzenia lęgu	27.07.2006	9.08.2006 (A) 29.07.2006 (B)	18.07.2006 (A, B, C)	1.07.2007 (A) 8.08.2007 (B, C, D)
Ogroblowana powierzchnia stawu, na którym stwierdzono lęg	44 ha	14,5 ha (A) 43 ha (B)	12 ha (A) 21,5 ha (B) 21,5 ha (C)	20 ha (A) 12 ha (B) 1,6 ha (C) 8,0 ha (D)
Liczba ziemnych wysp na stawie, na którym stwierdzono lęg	Brak	Brak (A) 1 (B)	Brak	3 (A) Brak (B–C)
Obecność kolonii (gatunek, liczebność w roku lęgu)	<i>L. ridibundus</i> , 180–220 gniazd	Brak (A-B);	Brak (A–C)	Brak (A–D);
Roślinność wynurzona (rodzaj, procent pokrycia lustra wody)	Z.t.+Z.p.+S.w. +S. 20–30%	Z.t.+Z.p. 30% (A) Z.t. >5% (B)	Z.t.+Z.p. >10% (A) G. 30–40%; Z.t. 20% (B, C)	Z.t. >5%, Ł.w-t. >5% (A) Z.t.+Z.p. >10% (B, C) Z.p. >10%, Z.t. 10%, Rd. >5% (D)
Bezpośrednie otoczenie zbiornika, na którym stwierdzono lęg	Stawy	Stawy	Stawy (A) stawy, łąki (B, C)	Nieużytki, stawy (A) stawy, łąki (B, C, D)
Obserwator	J. Beteleja, P. Malczyk	P. Malczyk	P. Malczyk	D. Wiehle (A) P. Malczyk, M. Ledwoń (B, C, D)

sekwencją tego zjawiska jest możliwość samicy do gniazdowania w normalny sposób, podrzucania jaj do gniazd innych gatunków lub tego samego gatunku, podrzucania jaj (w obu wariantach ww.) przy równoczesnym gniazdowaniu w normalny sposób, bądź nie przystępowania do lęgów (Sorenson 1991, 1993). Najistotniejsze jest to, że wybór któregoś ze scenariuszy może być uzależniony od lokalnych warunków środowiskowych, indywidualnej kondycji samicy w danych sezonie lęgowym i corocznie modyfikowany. Nieprzewidywalność lęgów u błaszkodziobych, szczególnie w szczątkowych populacjach rozproszonych na dużym obszarze, generuje metodyczną trudność ustalenia faktycznej liczby samic przystępujących do rozrodu w danym sezonie i określenia „pewnego”, a nie „prawdopodobnego” statusu lęgowego. W badaniach monitoringowych prowadzonych w naszym kraju, w przypadku gatunków rzadkich (m.in. podlegających weryfikacji przez

Komisję Faunistyczną) określenie „łęgowy” dotyczy stwierdzeń samic wodzących własne pisklęta, co nie odzwierciedla frakcji samic przystępujących do łęgów. Dodatkowo, większość obserwatorów marginalizuje możliwości łęgów mieszanych (pasożytniczych) nie przeglądając piskląt (rodzin, żłobków) pospolitych gatunków kaczek (krzyżówka *Anas platyrhynchos*, krakwa *A. strepera*, czernica i głowienka). To właśnie w tych grupach mogą wychowywać się pisklęta hełmiatki, które z czasem odłączają się od rodzin „zastępczych” dorastając samodzielnie. Taki przebieg łęgów corocznie odnotowywano na stawach rybnych koła Zatora. Ponad połowa z wykrytych łęgów dotyczyła przypadków pasożytnictwa (łęgów podrzuconych). Potwierdzają to także dane z Hiszpanii (Amat 1991) oraz Francji (Defos du Rau et al. 2003).

Z kilkuletnich obserwacji autorów wynika, że intensywna gospodarka rybacka nie ma wpływu na tempo kolonizacji i rozwoju nowopowstałej populacji. Paradoksalnie, regularne i liczne łęgi odnotowywane są na terenie gospodarstwa Bugaj, charakteryzującego się najintensywniejszą gospodarką rybacką oraz skromną szatą roślinną porastającą stawy w porównaniu z innymi gospodarstwami z okolic Zatora. Największym obecnie zagrożeniem dla powstającej populacji hełmiatek są polowania zbiorowe na ptaki wodne. Dotyczy to całej ostoi Natura 2000 „Dolina Dolnej Skawy”, ale szczególnie kompleksu Bugaj, gdzie gniazduje 60% populacji. Gospodarstwo to charakteryzują się bezdrzewnym krajobrazem oraz wąskimi pasami roślinności wynurzonych potęgającymi skuteczność polowań (brak możliwości ukrycia się ptaków). Zabijanie ptaków dorosłych czy też młodych podczas polowań zbiorowych (Wiehle & Bonczar 2007, mat. niepubl.), negatywnie wpływa na populację, powodując prawdopodobnie spowolnienie tempa jej wzrostu oraz zakresu kolonizacji doliny górnej Wisły. Wszystkie krajowe łęgowiska hełmiatek powinny być całkowicie wyłączone z użytkowania łowieckiego. Ochrona tego gatunku przed polowaniami, może stać się także czynnym programem ochrony innych gatunków kaczek zabijanych corocznie podczas polowań na kompleksach stawów rybnych w naszym kraju.

Summary: Breeding of Red-crested Pochards *Netta rufina* on the fishponds near Zator. Within the complex of fishing ponds near Zator, 15 successful broods of the Red-crested Pochard were recorded in 2002–2007. The number of pairs breeding annually was estimated at 2–6. Ponds Bugaj, with a maximum of four Red-crested Pochard broods (60% of the whole population) noted for 2007, were a permanent nesting site of the species each year. The birds were twice observed to breed on the ponds of Przeręb (2004–2005) and Spytkowice (2004, 2006), and once on the Monowskie Fishponds (2006). Of all broods, 40% concerned nestlings alone (2.2 pull. on average). Two cases were recorded of a Red-crested Pochard nestling present in a family group of the Tufted Duck *Aythya fuligula* (2006) and Common Pochard *A. ferina* (2007). In total, 53% of the broods were dumped (parasitic). In 5 cases (33% of broods) a female with her own nestlings was observed, three times a female with the hosts' nestlings together with nestlings of parasites (twice with nestlings of the Common Pochard and once of the Tufted Duck). An analysis of broods indicates that the date of the first egg laying fell on 12th–13th June. All broods were found on intensively managed fishponds. Occurrence of soil islands on the ponds was noted only in 5 cases, and only one brood was found in the neighbourhood of a colony of the Black-headed Gull *Larus ridibundus*. The vegetation growing on the ponds on which broods were found was represented by an association of *Phragmitetum australis*, *Typhetum angustifoliae* and *Nymphoideum peltatae*. The most serious threat to the Red-crested Pochard population of Zator is hunting of waterfowl in the area of the whole refuge Natura 2000 “Dolina Dolnej Skawy” (the Lower Skawa River Valley).

Literatura

Amat J.A. 1985. Nest parasitism of Pochard *Aythya ferina* by Red-crested *Netta rufina*. Ibis 127: 255–262.

- Amat J.A. 1991. Effects of Red-crested Pochard nest parasitism on Mallards. *Wilson Bull.* 103: 501–503.
- Bauer K.M., Glutz v. Blotzheim U.N. 1969. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. 3. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.
- Bauer H.-G., Bezzel E., Fiedler W. 2005. *Das Kompendium der Vögel Mitteleuropas*. AULA-Verlag, Wiesbaden.
- Borowiec M., Stawarczyk T., Witkowski J. 1981. Próba uściślenia metody oceny liczebności ptaków wodnych. *Not. Orn.* 22: 47–61.
- Cempulik P. 1985. *Wodno-błotne Non-Passeriformes* na stawach rybnych Wielikąt (Górny Śląsk). *Acta ornithol.* 21: 115–134.
- Cramp S., Simmons K.E.L. (eds). 1977. *The Birds of the Western Palearctic*. 1. Oxford University Press.
- Danko Š., Darolová A., Krištín A. 2002. Rozšírenie vtákov na Slovensku. VEDA, Bratislava.
- Defos du Rau P., Barbraud Ch., Mondain-Moiwal J.-Y. 2003. Estimating breeding population size of the Red-crested Pochard (*Netta rufina*) in the Camargue (southern France) taking into account detection probability: implications for conservation. *Animal Conservation* 6: 379–385.
- Gilbert G., Gibbons D.W., Evans J. 1998. *Bird Monitoring Methods*. RSPB, Sandy.
- Ginter M. 2006 msc. Awifauna stawów rybackiego gospodarstwa doświadczalnego Bugaj. Praca magisterska, Wydział Hodowli i Biologii Zwierząt AR w Krakowie.
- Harrison C.J., Castell P. 1998. *Bird nests, eggs and nestlings of Britain and Europe*. Harper Collins Publishers.
- Henel K. 2005. Monitoring stanowisk lęgowych hełmiatki *Netta rufina* w okolicach Raciborza w latach 2000–2004. *Scripta Rudensia* 14: 71–74.
- Jakubiec Z., Stawarczyk T. 2001. *Netta rufina* (Pallas, 1773) Hełmiatka. W: Głowaciński Z. (red.). *Polska czerwona księga zwierząt. Kręgowce*, ss. 125–127. PWRiL, Warszawa.
- Joyner D.E. 1976. Effects of interspecific nest parasitism by Redheads and Ruddy Ducks. *J. Wildl. Manage.* 40: 33–38.
- Komisja Faunistyczna 2005. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2004. *Not. Orn.* 46: 157–178.
- Komisja Faunistyczna 2006. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2005. *Not. Orn.* 47: 97–124.
- Komisja Faunistyczna 2007. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2006. *Not. Orn.* 48: 107–136.
- Kornaś J. 1977. Zespoły synantropijne. W: Szafer W., Zarzycki K. (red.). *Szata roślinna Polski*. 1. ss. 446–452. PWN, Warszawa.
- Krotoski T. 1987. Ptaki rezerwatu Łęczczak k/Raciborza. *Ptaki Śląska* 5: 29–48.
- Matuszkiewicz W. 2007. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. PWN, Warszawa.
- Medwecka-Kornaś A. 1977. Zespoły leśne i zaroślowe. W: Szafer W., Zarzycki K. (red.). *Szata roślinna Polski*. 1, ss. 389–390. PWN, Warszawa.
- Ranoszek E. 1984. Weryfikacja metod oceny liczebności lęgowych ptaków wodnych w warunkach stawów milickich. *Not. Orn.* 24: 177–201.
- Stawarczyk T. 1981. Hełmiatka – *Netta rufina*. W: Dyrz A., Grabiński W., Stawarczyk T., Witkowski J. *Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna*, ss. 112–113. Uniwersytet Wrocławski.
- Stawarczyk T. 1995. Strategia rozrodu kaczek w warunkach wysokiego zagęszczenia na stawach milickich. *Acta Universitatis Wratislaviensis, Prace Zool.* 31: 1–110.
- Štastný K., Bejček V., Hudec K. 2006. *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003*. Aventinum.
- Sorenson M.D. 1991. The functional significance of parasitic egg laying and typical nesting in red-head ducks: an analysis of individual behaviour. *Anim. Behav.* 42: 771–796.
- Sorenson M.D. 1993. Parasitic egg laying in canvasbacks: frequency, success, and individual behavior. *Auk* 110: 57–69.
- Sugden L.G. 1980. Parasitism of Canvasback nest by Redheads. *J. Field Ornithol.* 51: 361–364.
- Szlama D., Majewski P. 1998. Ptaki rezerwatu „Łęczczak” koło Raciborza. *Nor. Orn.* 39: 1–11.

- Szyra D. 2001. Awifauna stawów rybnych Wielikąt koło Lubomii (województwo śląskie). Ptaki Śląska 13: 67–85.
- Talent L.G., Krapu G.L., Jarvis R.L. 1981. Effects of Redhead nest parasitism on Mallards. Wilson Bull. 93: 562–563.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.
- Walasz K., Mielczarek P. (red.). 1992. Atlas ptaków lęgowych Małopolski 1985–1991. Biologica Silesiae, Wrocław.
- Weller M.W. 1959. Parasitic egg laying in the Redhead (*Aythya americana*) and other North American Anatidae. Ecol. Monogr. 29: 333–365.
- Wiehle D. 2002. Ptaki stawów rybnych w Spytkowicach w latach 1995–2000. Chrońmy Przyr. ojcz. 58: 25–61.
- Wiehle D., Wilk T., Faber M., Betleja J., Malczyk P. 2002. Awifauna doliny górnej Wisły – część 1. Ptaki Ziemi Oświęcimsko-Zatorskiej. Not. Orn. 43: 227–253.
- Wiehle D., Bonczar Z. 2007. Śmiertelność ptaków w warunkach stawów rybnych. Not. Orn. 48: 163–173.
- Wilk T. 2002 msc. Awifauna lęgowa stawów rybnych w Zatorze w latach 1999–2001. Praca magisterska, Inst. Biol. Środow. UJ, Kraków.

Damian Wiehle

Kamedulska 26, 30-252 Kraków
d.wiehle@poczta.fm

Paweł Malczyk

Graniczna 1, Psary, 32-545 Karniowice
pawmal@gazeta.pl

Drugie stwierdzenie mewy cienkodziobej *Larus genei* w Polsce

Dnia 30.04.2008 we wczesnych godzinach popołudniowych przeglądając duże stado śmieszek *Larus ridibundus* żerujące na stawie Jastrzębiec w kompleksie stawowym Przeręb koło Zatora (woj. małopolskie) zauważyliśmy dorosłą mewę cienkodziobą *L. genei*. Obserwowany ptak podobnie jak śmieszki zbierał pokarm z powierzchni wody. Po kilkunastu minutach obserwacji wszystkie mewy poderwały się i rozleciały na inne stawy. Intensywne poszukiwania ptaka na pozostałych kompleksach stawowych nie przyniosły rezultatu. Jednak wieczorem, obserwując mewy zlatujące się na noclegowisko na stawie Pilawa, udało nam się ponownie zlokalizować mewę cienkodziobą i obserwować ją aż do zapadnięcia ciemności. Następnego dnia – 01.05.2008 – ptaka przez kilkadziesiąt minut obserwowano od świtu na tym samym stawie co dzień wcześniej (J. Niemiec et al.), po czym widziano jak odleciał on w kierunku Wisły. Regularne obserwacje prowadzone w kolejnych dniach nie wykazały obecności mewy cienkodziobej. Zarówno pierwszego, jak i drugiego dnia osobnik ten został sfotografowany. Obserwacje uzyskały akceptację Komisji Faunistycznej.

Z większej odległości mewą cienkodziobą była zaskakująco trudna do wychwycenia wśród drugorocznych śmieszek, które nie przepierzyły głowy do szaty godowej. Jednak podczas obserwacji z bliższej odległości mewy ta wyróżniała się już zdecydowanie. Charakterystyczną cechą była sylwetka i tzw. „jizz”. Rzuciły się w oczy bardzo długi dziób, wyraźnie dłuższy od dzioba śmieszki (który wcale nie był cienki, jak sugeruje to polska nazwa gatunkowa), stosunkowo mała głowa i bardzo długa szyja, momentami wyciągana w „nienaturalny” wręcz sposób. Długi ogon powodował, iż projekcja skrzydeł była wyraźnie mniejsza niż u śmieszki. Upierzenie ciała całe białe, z wyjątkiem płaszcza, który był jasnopopielaty o